

РЕЦЕНЗИЯ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ	
И-Т ПО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА МОРФОЛОГИЯ, ПАТОЛОГИЯ И АНТРОПОЛОГИЯ С МУЗЕЙ	
Вх. №	99
	4.03
	2020 г.
СОФИЯ	

От проф. д-р Маргарита Габрашанска, ИЕМПАМ - БАН
относно дисертационен труд „ПРОУЧВАНИЯ ВЪРХУ ПАРАЗИТОЗИ ПРИ
ДИВИ ЖИВОТНИ В БЪЛГАРИЯ“, с автор Василена Иванова Дакова и
научен ръководител доц. д-р Мариана Панайотова - Пенчева, за присъждане
на образователната и научната степен „доктор“, област на висше
образование 6 – Аграрни науки и ветеринарна медицина, професионално
направление 6.4 – Ветеринарна медицина, научна специалност
„Паразитология и инвазионни болести на животните и човека“, съгласно
заповед РД 15-94/19.12.2019 от директора на ИЕМПАМ - БАН

КРАТКА БИОГРАФИЧНА СПРАВКА

Василена Иванова Дакова е родена на 24 септември 1990 в гр. София.
През 2009 завършва средното си образование в софийската Профилирана
гимназия с изучаване на чужди езици „Св. Методий“. От 2009 до 2015 г.
следва ветеринарна медицина в Лесотехнически университет, от където се
дипломира с отличен успех като ветеринарен лекар. През 2015г. получава
диплома за владение на немски език от Гьоте-институт, ниво С2. В началото
на 2016 г., след успешно издържан конкурсен изпит Василена Дакова е
зачислена като редовен докторант в секция „Експериментална
паразитология“ на Института по експериментална морфология, патология и
антропология с музей към Българска академия на науките, с научен
ръководител доц. д-р Мариана Панайотова - Пенчева. По време на
обучението си докторантката взема участие в 4 проекта.

Получава финансиране като млад учен по програма „Млади учени и
постдокторанти“ на МОН за разработка на проект на тема „Паразити и
паразитози по месоядни животни в България - биоразнообразие, здравен
риск“.

Василена Дакова е изпълнила изцяло предвидените образователно - научни програми на ЦО на БАН, като е събрала общо 1054 кредита при задължителен минимум от 250, с което значително надвишава изискванията за развитие и израстване на учените от БАН.

1. АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТИКАТА И ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ НА ПОСТАВЕНИТЕ ЦЕЛИ

Опазването на дивечовите популации в страната ни има важно стопанско, екологично и социално значение. Паразитните заболявания са широко разпространени при дивите животни и оказват значително негативно въздействие върху тях. Представянето на актуални знания за паразитофауната при различните видове диви животни ще доведе до задълбочаване, конкретизиране и разширяване на информация за отношенията в системата гостоприемник – паразит. Това е предпоставка за провеждане на адекватна и навременна терапия и профилактика.

2. ПОЗНАВАНЕ НА ПОСТАВЕНИЯ ПРОБЛЕМ И ЛИТЕРАТУРНА ИНФОРМИРАНОСТ НА КАНДИДАТКАТА

Литературен обзор

Представеният литературен обзор показва добрата осведоменост и теоретична подготовка на кандидатката по изследвания проблем. Цитирани са голям брой източници от България и от чужбина, от средата на миналия век и до сега - общо 160 автори, от които на кирилица са 57 и на латиница - 103. Дакова се спира подробно върху описаните ендопаразитози при дивата свиня, различни видове диви преживни животни /сърна, благороден елен, елен - лопатар, муфлон/, див заек и диви месоядни в България. Те са разгледани подробно, систематизирано и представени в ясна последователност. Направена е задълбочена дискусия, с аналитичност в интерпретацията на досегашните литературни данни за нашата страна и за редица райони на Европа. Представени са резултати от изследвания върху

ефекта на различни групи антипаразитни средства при свободноживеещи муфлони.

3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД И ОЦЕНКА НА СТРУКТУРИРАНЕТО МУ

Дисертационният труд е представен на 184 стр. Той е структуриран по общоприетия начин за такъв вид научни разработки - титулна страница, съдържание и съкращения /5 стр./, увод /2 стр./, литературен обзор /25 стр./, цел и задачи /1 стр./ материали и методи /13 стр./, резултати /65 стр./, обсъждане /39 стр./, изводи /2 стр./, приноси /2/, препоръки за практиката /1 стр./, цитирана литература /18 стр./, 4 приложения /8 стр./, списък с публикации и благодарности. Добре е онагледен с 28 таблици и 46 фигури.

Цел и задачи

Въз основа на актуалността на разглеждания проблем и литературната справка е изведена целта на изследването, насочена към проучване на етиологията, епидемиологията, патоморфологията, лечението и профилактиката на паразитози при диви животни в България. За изпълнението ѝ са поставени съответните 4 задачи, които са осъществими, ясно и конкретно определени. Поставените цел и задачи кореспондират на обявеното заглавие на дисертацията.

Материали и методи

За осъществяването на целта и задачите са приложени голям и разнообразен набор от биологични материали и методи. Използваните методи са класически и съвременни. Те включват паразитологични, морфологични, молекулярни и статистически подходи. За установяване на родовата и видовата принадлежност на паразитите са приложени хелминтоскопия, хелминтоовоскопия, ларвоскопия, хелминтометрия. Морфологичните изследвания са на макро- и микроскопско ниво и са подробно описани. В изследването са включени 507 копропроби и 861 аутопсирани животни с различна видова принадлежност. Те са от различни местообитания в страната, нагледно представени и точно фиксирани на 3 карти на България.

Резултати.

В раздела са включени следните 4 подраздела: етиологични проучвания при диви преживни, диви свине, диви зайци и диви месоядни, епидемиологични проучвания върху екстензитета и интензитета на инвазиите, връзка между пола и възрастта при опаразитени диви зайци, патоморфологични проучвания при диви зайци и диви свине, и профилактика, лечение и контрол на паразитози при муфлони.

Резултатите от изследванията са представени в същата последователност, както са изследваните биологични материали в раздел 4 на дисертацията. Те са коректно описани, илюстрирани с голям брой фигури и таблици. Подробно са отразени данните за разпространението, родовия и видов състав и морфометричните данни на паразитите, патоморфологичните находки при гостоприемниците, и лечението и профилактиката на хелминтозите при муфлони.

За България актуалните причинители са представени от 53 вида, 48 рода и 27 семейства. Установени са нови видове и родове хелминти по дивите животни за страната. Детайлно морфометрично са описани 6 вида хелминти. Направен е сравнителен комплексен анализ на актуалните данни с предишни изследвания върху статуса на ендопаразитофауната в България. Показани са връзките между интензитета на инвазиите, вида на хелминтите и патологоанатомичните промени във вътрешните органи на опаразитените диви зайци и диви свине. Извършените макро- и микро морфологичните изследвания са прецизно представени и с подходяща интерпретация. Впечатлена съм от представения снимков материал, нагледна и точна илюстрация на изследваните обекти. Установени са главно протрахириани, неспецифични възпалителни процеси, които не водят до летален изход. Логически следва изпитването на средства за лечение и профилактика на паразитозите. Дакова описва ефективността на приложените в завишени дози антипаразитни средства /абамектин и фенбандазол/, без проява на странични ефекти при свободноживеещи опаразитени муфлони.

Обсъждане

В обсъждането получените данни са представени синтезирано и в обобщен вид. Посочени са основните, актуални паразитози при отделните групи диви животни от различни региони в България. Представеното изследване дава нова, по-конкретна и по-обширна информация за тяхното разпространение, етиологията, епизоотология, таксономия, патоморфология и лечение. Проявява голямото биоразнообразие на паразитофауната, екстензитета и интензитета на инвазиите, хелминтометричните особености, патоморфологичните промени в гостоприемника и необходимостта от адекватна и ефективна терапия на паразитозите при дивите животни. Обсъждането следва логическия ред на поставените задачи и на представените резултати. Направеният сравнителен анализ на данните за паразитофауната у нас и в различни европейски страни носи своята информативност и дава възможност за изясняване на редица фаунистични проблеми. Ясно проявява, че е извършено комплексно, целенасочено и навременно проучване на паразитофауната по дивите животни в България.

Изводи

Направените 8 извода са логически изведени и коректно отразяват основните резултати при изследваните паразитози с цел тяхната идентификация, разпространение, патоморфология, значимост и контрол.

Приноси

Магистър Дакова определя 7 приноса като оригинални - установени са нови видове и родове за паразитофауната, морфометрично са описани 6 вида хелминти, доказан е нов гостоприемник - белка за *Spirocerca melesi*, установено е носителство на рикетсии в кърлежи по лисици, и е проучена ефективността на абамектина и фенбендазола при муфлоните. Приемам ги без условно, като конкретизирам 7^{-ми} принос, отнася се само за България. Приносите с потвърдителен характер са 4 и ги приемам изцяло. Препоръките за практиката са 4 /отнасят се за муфлоните като гостоприемници/, имат потвърдителен характер и могат да се приложат в

дивечовъдните и ловните стопанства. Представените 4 приложения, отнасящи се за установените паразити по различните видове диви животни, имат важен справочен и информативен характер.

4. ПРЕЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Наукометричните показатели на кандидатката показват 7 публикации, публикувани в реферирани списания като тя е 1^{-ви} автор в три от тях. Една от публикациите е с импакт фактор, а други две са с SJRF. Асистент Дакова е представила 2 цитирания на една от публикациите. Участвала е в 8 научни форуми и програми за повишаване на квалификацията, доказани са със сертификати. Тези данни показват активната публицистична дейност на Дакова, която по съдържание е с насоченост към паразитозите при дивите животни. Публикациите са съвместни с нейната научна ръководителка – доц. Панайотова-Пенчева.

5. ЗАБЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

1. В материал и методи не е показан конкретния период през който са извършени пробонабиранията.
2. Идентификацията на паразитите е извършена с рутинни методи, но използването на съвременни молекулярни методи има редица предимства. Препоръчвам на кандидатката да се насочи главно към тях в бъдещите си паразитологични изследвания.

6. ОЦЕНКА НА АВТОРЕФЕРАТА

Съдържанието на автореферата отговаря на представения материал в дисертационния труд. Написан е на 42 стр. съдържа 13 таблици и 22 фигури. Изготвен е според изискванията за такъв вид научни разработки.

7. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ОТ КАНДИДАТКАТА

Познавам Василена Дакова от постъпването ѝ в секция „Експериментална паразитология“ – ИЕМПАМ, БАН като редовен докторант при доц. М. Панайотова-Пенчева. Тя бързо овладя методиките използвани в секцията, задълбочено и целеустремено започна работа по проблематиката. Добрите ѝ езикови познания по немски и английски език

имаха много голямо значение за теоретичната и методичната ѝ подготовка. Справяше се успешно с набирането на биологичен материал и имаше аналитичен подход към резултатите. Успешно работи в екип и има добри колегиални взаимоотношения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд от асистент Дакова убедително доказва актуалността на разработения проблем. Извършеното комплексно и задълбочено изследване върху различните аспекти на паразитозите при дивите животни в България има научен и научно-приложен характер. Научната разработка показва, че докторантката притежава необходимите теоретични знания и професионални умения за провеждане на цялостно научно изследване. Представените материали от асистент Василена Дакова отговарят на Правилника за приложение на ЗРАСРБ и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИЕМПАМ - БАН.

Давам висока оценка на представения дисертационен труд и препоръчвам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на магистър асистент Василена Иванова Дакова, образователната и научна степен ДОКТОР, в област на висше образование 6 – Аграрни науки и ветеринарна медицина, професионално направление 6.4 – Ветеринарна медицина, научна специалност „Паразитология и инвазионни болести на животните и човека“.

04.03.20г.

Рецензент :

/Проф. д-р М. Габрашанска/